

Маначинська Ю.О.
старший викладач
Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ГОТЕЛІВ ЯК ВАЖЛИВОЇ СКЛАДОВОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ: СИСТЕМНИЙ ПІДХІД

В статті аналізуються причини збиткової діяльності переважної більшості підприємств готельного господарства України. Обґрунтовано і рекомендовано для стратегічної оцінки фінансових результатів застосування системного підходу.

Ключові слова: витрати, доходи, фінансові результати, прибуток, збиток, прогноз, ланцюги Маркова, принцип емерджентності, ризику прогнозу.

Постановка проблеми. Стратегічна оцінка фінансово-економічних результатів спрямована на з'ясування перспектив, створення інформаційної та теоретичної бази для прийняття управлінських рішень відносно майбутнього розвитку підприємств готельного господарства. Тобто по суті, направлена на майбутнє та в певній мірі вже є аналізом майбутнього, але на підставі даних про минулі події [3].

Проте, як свідчить практика, минуле не повторюється. Тому значні конкурентні переваги мають ті підприємства готельного господарства, які завчасно розробляють декілька можливих сценаріїв розвитку подій та готуються до несподіванок [5]. Вважаємо обґрунтованою точку зору науковців, які стверджують, що цілком природно поставити за мету аналізувати майбутнє не на підставі даних про минулі події, а на базі деяких прогнозних показників, тобто здійснювати стратегічну оцінку системи.

Адже, системний підхід – це сукупність визначених наукових методів та практичних прийомів вирішення різноманітних проблем, що виникають у всіх сферах цілеспрямованої діяльності суспільства, на основі системного підходу та представлення фінансових результатів діяльності підприємств готельного господарства у вигляді системи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Оцінка стану підприємств готельного господарства в Україні та світі відображена в роботах таких зарубіжних і вітчизняних вчених як О.О. Гаца, О.М. Гараніна, А.О. Змійова, Г.О. Зінов'єва, Джон Р. Уокера, К.П. Максимця, Г.Б. Муніна, Х.Й. Роглева, Є.В. Самарцева, В.А. Яковлева та ін.

Проте детально і всебічно останні тенденції на вітчизняному ринку готельних послуг із врахуванням системного підходу в умовах кризових економічних явищ, ґрунтовно не розглядались, що і викликало необхідність подальших досліджень.

Ціллю статті є стратегічна оцінка фінансово-економічних результатів діяльності готелів, як важливої складової туристичної індустрії України, яка полягає у знаходженні найбільш стійких закономірностей та тенденцій, що здатні чинити вирішальний вплив на майбутнє, та прогнозування на їх основі тенденції розвитку підприємств готельного господарства на перспективу.

Виклад основного матеріалу. Прогноз – це в певній мірі деяке ймовірнісне твердження відносно майбутніх станів системи. В нашому дослідженні прогнози необхідні для визначення можливих цілей та траєкторій розвитку фінансових результатів, обґрунтування основних напрямів стратегії та тактики підприємств

готельного господарства, а також для виявлення резервів, прийняття конкретних рішень, визначення найбільш ймовірних довгострокових, середньострокових та короткострокових варіантів динаміки подій, передбачення наслідків прийняття рішень. Управління повинно забезпечувати вибір оптимального рішення, яке б враховувало тенденції та сприяло досягненню поставлених цілей.

Щоразу, коли приймається рішення відносно майбутніх дій, застосовуються перш за все пропозиції, сподівання, здогадування, в кращому випадку – найпростіші прогностичні оцінки. Саме тому прогнозування можна вважати однією із стадій управління, що передує іншим його стадіям – визначення цілей, планування, проектування, які використовують в процесі прийняття рішень прогностичну інформацію.

В межах системного передбачення розвитку багатомірного об'єкта такі методи прогнозування як: побудова трендів; регресійних моделей; прогнозування на підставі темпів зростання (зокрема застосування методу відсотка від продажу) і т.д. втрачають свою актуальність [5].

Індивідуальний прогноз кожного елемента системи (виручки від реалізації, собівартості, інших операційних витрат та доходів, тощо) спотворює загальну тенденцію в прогнозі розвитку фінансових результатів, хоча в певній мірі залежить від надійності моделей, що застосовуються.

Окрім того, сучасна індустрія гостинності динамічно розвивається, що ще раз підтверджує недоцільність застосування при здійсненні стратегічного системного аналізу фінансових результатів інформації за тривалу ретроспективу.

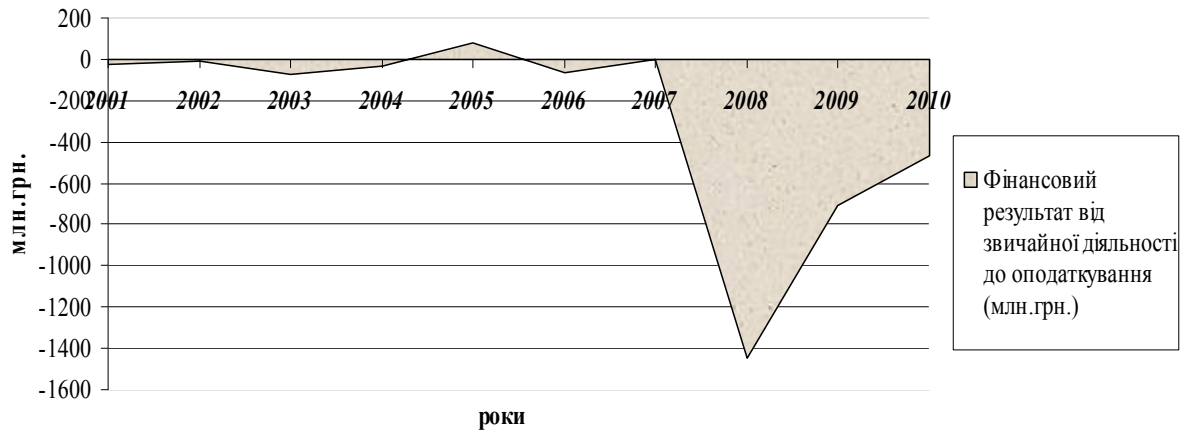
Під час дослідження соціально-економічних процесів важливе місце займають методи, які надають можливість адекватно проаналізувати та дати прогноз розвитку багатомірного об'єкта. Багатомірність об'єкта дослідження суттєво ускладнює вирішення поставлених завдань. Цілком природно, що традиційні методи не дають бажаного ефекту.

Тому, як наслідок, необхідно поєднання традиційних методів одномірного аналізу з менш традиційними методами багатомірного аналізу, які б не передбачали розбиття системи на елементи, тобто не розглядали фінансові результати діяльності підприємств готельного господарства як низку відокремлених складових, порушуючи при цьому принцип ємерджентності. Суть вищезазначеного принципу полягає в тому, що всі елементи взаємопов'язані, а їх штучний розподіл порушує цілісність системи та зумовлює зростання похибки прогнозу [5, с. 95].

Отже, під час дослідження фінансових результатів діяльності підприємств готельного господарства як складної динамічної системи, доцільно застосовувати методи багатомірного прогнозування, які створять сприятливе підґрунтя для здійснення глибокого та різностороннього аналізу, особливо в умовах прояву кризових явищ в економіці.

Одним з таких методів є метод багатовимірного прогнозування ланцюгами Маркова (який з'явився в дослідженнях російського вченого А.А. Маркова у 1907р. та послугував основою створення теорії марківських процесів). Під час застосування ланцюгів Маркова вважається, що еволюція об'єкта дослідження, в нашому випадку, це процес розвитку діяльності підприємств готельного господарства представляє собою процес Маркова.

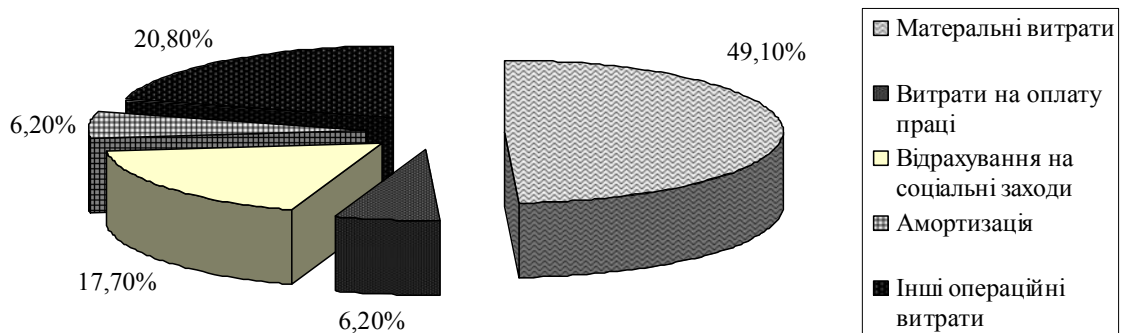
Оцінивши динаміку фінансово-економічних результатів діяльності підприємств готельного господарства України за 2001-2010рр. варто зазначити, що більшість з них отримали негативний кінцевий фінансовий результат господарювання – збиток (рис. 1).

Рис. 1. Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування підприємств готельного господарства України за 2001-2010 рр.

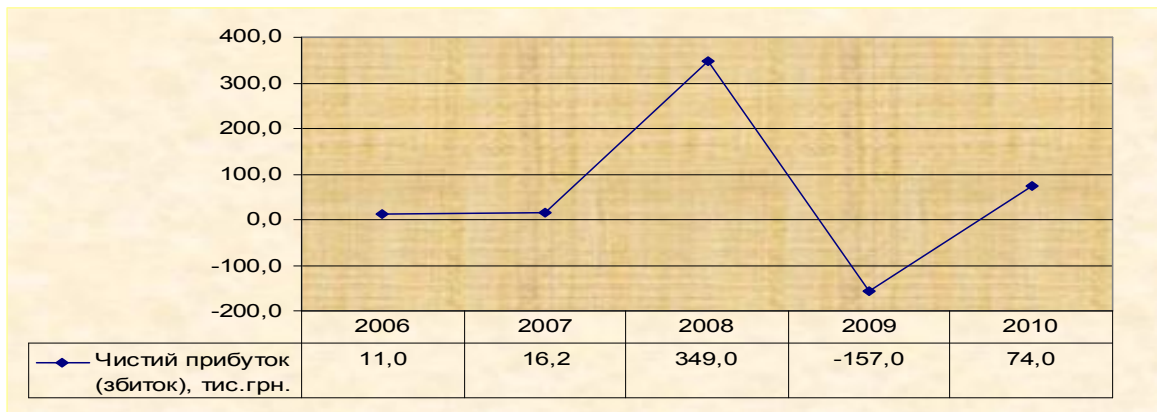
Така тенденція обумовлена суттєвим скороченням виручки від реалізації та значним збільшенням собівартості реалізованих послуг.

В структурі елементів операційних витрат найбільшу питому вагу (майже в рівних частках) займають матеріальні витрати, витрати на оплату праці та інші операційні витрати (в середньому вона коливається в межах від 25 до 30% по досліджуваній сукупності підприємств готельного господарства), значно менша доля амортизаційних відрахувань та витрат на соціальні заходи – в середньому від 10% до 15% (рис. 2).

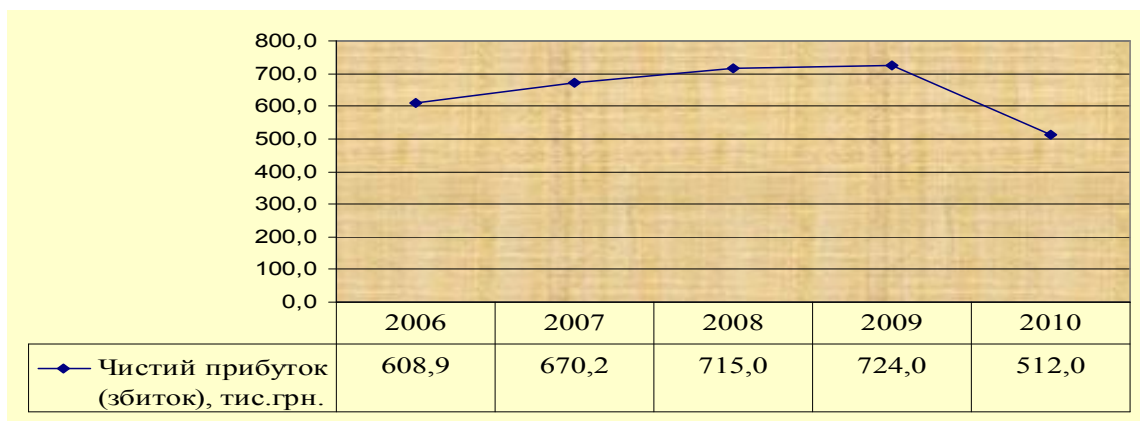
Рис. 2. Структура витрат підприємств готельного господарства в цілому по Україні за 2010 рік

Дослідження ефективності господарювання окремих підприємств готельного господарства за більш тривалу ретроспективу (2006-2010рр.), зокрема ВАТ «Готель «Україна» (м. Севастополь) та ВАТ «Готельний комплекс «Братислава» (м. Київ) підтверджує зазначені вище негативні тенденції зміни фінансових результатів діяльності, особливо у 2009 та 2010 рр., адже протягом 2006-2008 рр. ситуація була досить стабільною (рис.3).

Рис. 3. Динаміка чистого прибутку ВАТ «Готель «Україна» (м. Севастополь) за 2006-2010 рр.

Варто зазначити, що у відповідності до властивостей процесу Маркова, під час прогнозування фінансових результатів діяльності підприємств господарства не потрібно застосовувати інформацію за тривалу ретроспективу, цілком достатнім є інформація про значення показників за звітний та попередній періоди.

Рис. 4. Динаміка чистого прибутку ВАТ «Готельний комплекс «Братислава» (м. Київ) за 2006-2010 рр.

Першочерговим завданням під час застосування методики прогнозування на підставі ланцюгів Маркова є розрахунок перехідної матриці – B в розрізі необхідної кількості часових кроків на підставі яких здійснюють прогнозні розрахунки.

Оскільки процес Маркова – стаціонарний процес, а в більшості випадків на практиці доводиться стикатися із нестаціонарним процесом, про що свідчить динаміка фінансових результатів підприємств готельного господарства України (адже більшість з них є збитковими). Для моделювання нестаціонарного процесу на базі стаціонарного доцільно застосовувати матриці ризиків (P) прогнозів. При цьому P_j можуть бути як позитивні (прибуток), так і негативні (збиток), потрапляючи в інтервал показники, наприклад по ВАТ «Готель «Україна» (м. Севастополь) фінансовий результат у 2009 р. склав – 157,0 тис. грн., а в 2010р. +74 тис. грн. (рис. 3.). Фактично P_j представляють собою ймовірності відхилення очікуваних значень показників у позитивний або негативний бік від прогнозних значень цих показників.

Отже, моделі, як стаціонарного, так і нестаціонарного процесів дозволяють здійснювати багатомірне прогнозування одночасно всіх показників, що характеризують

фінансово-економічні результати і при цьому зберігається принцип емерджентності, тобто взаємний вплив та взаємообумовленість показників на відміну від трендових моделей, де система показників штучно розкладається на складові. В цілому метод багатомірного аналізу на основі ланцюгів Маркова є важливим інструментом стратегічного системного аналізу, в основі якого лежать матричні моделі, що створюють сприятливе підґрунття для дослідження фінансово-економічних результатів діяльності підприємств готельного господарства.

Варто відмітити, що методика багатомірного прогнозування із застосуванням ланцюгів Маркова представляє собою інерційний розвиток процесу. Проте, темпи зростання прогнозних показників зовсім не співпадають із темпами росту за останній рік досліджуваного періоду. Це все свідчить про те, що у прихованій формі, враховується взаємозв'язок та взаємозалежність показників в системі, оскільки вони описують один і той самий об'єкт в процесі його розвитку та принцип емерджентності не порушується. Фінансово-економічні результати діяльності підприємств готельного господарства прогноуються як єдине ціле, без диференціації на окремі показники.

Висновки. З метою покращення існуючої системи стратегічної оцінки фінансово-економічних результатів на підприємствах готельного господарства пропонується нетрадиційний метод багатомірного прогнозування кінцевого узагальнюючого показника, що відображає результати діяльності підприємства готельного господарства ланцюгами Маркова, перевагами якого серед низки інших аналогічних методів багатомірного прогнозування є доступність, універсальність та широкий спектр застосування.

Запропоновані прийоми проведення прогнозів із застосуванням ланцюгів Маркова створюють сприятливі умови, в міру появи нової вхідної інформації, для вчасного коригування помилок із врахуванням надійності прогнозної моделі, принципу емерджентності та ризиків точності прогнозу, що суттєво підвищить об'єктивність отриманих результатів.

Список використаної літератури:

1. Байлык С.И. Гостиничное хозяйство. Организация, управление, обслуживание: [учебное пособие] / С.И. Байлык. – [3-е изд., стереотип]. – К.: Дакор, 2008. – 288 с.
2. Мунін Г.Б., Змійов А.О., Зінов'єв Г.О., Самарцев Є.В., Гаца О.О., Максимець К.П., Роглев Х.Й. Управління сучасним готельним комплексом: [навч. посіб.] / За редакцією члена кор. НАН України, д.е.н., професора Дорогунцова С.І. – К.: Ліра, 2005. – 520 с.
3. Редченко К.І. Стратегічний аналіз у бізнесі: [навчальний посібник]. – [2-ге вид.] / К.І. Редченко. – Львів: “Новий світ-2000”, “Альтаір-2002”, 2003. – 272 с.
4. Решетняк О.І. Сучасні методи управління підприємством сфери послуг / О.І. Решетняк. – Х.: Фактор, 2008. – 544 с.
5. Шаланов Н.В. Системный анализ: [учебное пособие] / Н.В. Шаланов. Новосибирск: НГИ, 2006. – 250 с.

МАНАЧИНСКАЯ Ю.А. ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ РЕЗУЛЬТАТЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОТЕЛЕЙ КАК ВАЖНОЙ СОСТАВНОЙ ЧАСТИ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ИНДУСТРИИ: СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД

В статье анализируются причины убыточной деятельности предприятий гостиничного хозяйства Украины. Предложено с целью стратегической оценки финансовых результатов использование системного подхода.

Ключевые слова: издержки, доходы, финансовые результаты, прибыль, убыток, цепи Маркова, принцип эмерджентности, риски прогноза.

MANACHUNSKA J.A. THE FINANCIAL-ECONOMIC RESULTS ACTIVITIES OF HOTELS AS IMPORTANT PART OF THE TOURISM INDUSTRY: SYSTEMATIC APPROACH

In the article the reasons of unprofitable activities of Ukrainian hotel enterprises were madden. Utilization systematic approach for strategic estimation of financial results was considered also.

Keywords: expenses, incomes, financial results, profit, loss, Markov's chains, completely principle, risks of prognos.